

- Шахрай, В. М. (2021). Проблема відповідального батьківства в українській педагогіці. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 3(76), 17-22 (Shakhrai, V. M. (2021). The problem of responsible parenting in Ukrainian pedagogy. *Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, 3 (76), 17-22).
- Gordon, T. (2000). *Parent effectiveness training: The proven program for raising responsible children*. New York: Three Rivers Press.

SUMMARY

Rebukha Liliia, Bryk Roman. Formation of conscious and responsible attitude towards the parental role by students of higher education institutions.

The article analyzes the processes that complicate family planning and educating young people on a responsible attitude to parenthood. The purpose of the article is determined to reveal ways to form in students a conscious and responsible attitude to the future parental role. The conditions (humanization and subjective orientation of the educational process) and the means to ensure the effectiveness of the formation of students' readiness to start a family and responsible parenting are indicated. The content of students' preparation for conscious and responsible parenting through the prism of the unity of three components is characterized: cognitive, emotional and behavioural. The article outlines the concept of readiness to start a family and the concept of responsible parenthood, which is the spiritual, moral, psychological and social needs of the individual. The dependence of paternity formation on subjective-psychological factors at the level of hierarchically organized systems are considered. Macrosystems, mesosystems and microsystems; the main principles of forming responsible parenthood in young people in higher education are revealed and the main negative factors (adverse economic conditions, medical and social, socio-demographic and socio-psychological problems, moral and ethical factors, legal factors) that influence the planning of the family, awareness of family values, forming the responsible parenthood are described. Attention is drawn to the fact that effective formation of responsible parenting is an important creative initiative of the teacher in solving educational problems and the use of interactive learning technology in the educational process, the mechanism of which is to influence the cognitive and emotional aspects of parenting. The conclusion about the expediency of developing the cultural and educational environment of higher education with family values as a carrier of a high level of family culture.

Key words: youth, responsible parenting, readiness for fatherhood, preparation of students for the parental role.

УДК 378

Ірина Томашевська

Волинський національний університет ім. Лесі Українки

ORCID ID 0000-0002-6853-387X

DOI 10.24139/2312-5993/2022.02/178-186

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА БАТЬКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Дошкільна освіта як стартовий ступінь освітньої індивідуальної траєкторії створює передумови становлення особистості дитини, її фізичного, інтелектуального, морально-морального розвитку. У статті висвітлюється актуальна та злободенна за всіх часів проблема взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'ями вихованців. Ключову роль у цьому процесі відіграє характер взаємодії педагогічного співтовариства закладів дошкільної

освіти та батьків вихованців цих установ. Оновлення системи дошкільної освіти, процеси гуманізації та демократизації в ній, особливі соціальні умови в Україні, зумовили необхідність активізації взаємодії закладу дошкільної освіти дошкільної із сім'єю. Аргументовано важливість співпраці ЗДО із сім'ями вихованців саме на сучасному етапі та обґрунтовано необхідність безперервної консультації батьків із питань виховання дітей дошкільного віку.

Ключові слова: дошкільна освіта, заклад дошкільної освіти, освітній процес, педагог, батьки, дитина-дошкільник, взаємодія з батьками, взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї.

Постановка проблеми. Національна освіта перебуває на сучасному етапі у процесі реформування. Інноваційні процеси торкнулися і дошкільної освіти, яка є наріжним каменем у житті підростаючої особистості й закладає підвалини освіти впродовж життя. Проте педагоги дошкільної освіти не єдині, хто опікується дітьми дошкільного віку. Одне з перших місць у формуванні особистості дитини займають батьки, сім'я та родина вихованців. Саме тому поєднання зусиль усіх зацікавлених у впевненому старті й подальшому успішному житті дитини-дошкільника, є своєчасним та важливим питанням.

У дошкільній педагогіці організація співпраці з родиною є однією з актуальних проблем. Результат виховання та становлення особистості дитини раннього та старшого дошкільного віку може бути успішним лише за умови, якщо педагоги та батьки стануть рівноправними партнерами, оскільки вони виховують одну й ту саму дитину. В основі цієї спільної співпраці повинні бути однакові погляди на освітньо-виховний процес, вироблені спільні цілі та завдання, визначені шляхи реалізації завдань та очікувані результати.

На жаль, у сучасних умовах більшість батьків перекладають свою відповідальність за виховання та освіту дітей на педагогів ЗДО. Власне, як і окремі педагоги не шукають шляхів для конструктивного діалогу з батьками. Як результат, негативний вплив на освітньо-виховний процес ЗДО і, як правило, від цього страждають діти. Сучасна родина дуже змінилася. Сім'ї стали більш інформованими завдяки Інтернету, у багатьох батьків є вища освіта (а іноді і дві). Поза увагу не залишається і очевидне фінансове розшарування сімей вихованців, а також велика кількість неповних сімей, де вихованням займається лише один із батьків, внесені корективи соціальними подіями та викликами сьогодення в сімейний устрій.

Безумовно, особливості сучасності змушують заклади дошкільної освіти шукати нові форми взаємодії, залишаючи в минулому формалізм та старі шаблони. Попри це, пріоритетним завданням ЗДО є не

заохочувати батьків до позиції споживача освітніх послуг, а допомогти їм стати своїй дитині справжнім другом та авторитетним наставником.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що багато вітчизняних науковців таких, як В. Гузь, Г. Задорожна, Т. Галицька, М. Головка, Л. Дубровська, Н. Ковалевська, К. Крутій, О. Семенов, Н. Семенова, Н. Сербіна, В. Таран визначають актуальною проблему взаємодії родини та педагогів дошкільної освіти, указуючи на визначальну роль сім'ї, де закладаються основи моральних знань, формуються моральні почуття та переконання, найважливіші якості особистості, а всі знання та вміння, отримані в дошкільних закладах освіти переплавляються саме в сім'ї. Вивченню різних аспектів проблеми взаємодії закладів дошкільної освіти з сім'ями присвячено праці Н. Андрєєвої, А. Богуш, Н. Виноградової, Т. Кулікової, Я. Ковальчук, М. Машовець, О. Семіної та багатьох інших учених.

Народна педагогіка виходить з того, що виховання дитини слід розпочинати в ранньому віці. Таке виховання, на думку Г. Ващенко, власне, слід розпочинати з раннього дитинства, основою для якого повинна слугувати гідна поведінка самих батьків та злагода в родинному житті (Ващенко, 1994).

Мета статті – схарактеризувати особливості взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками дошкільників у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Взаємодія педагогів закладу дошкільної освіти та сім'ї, яка базується на принципах партнерства, співробітництва та довіри, є фундаментальними підвалинами успішного й органічного освоєння дитиною соціальних норм та цінностей, формування в неї потреби та вміння постійно вдосконалювати себе, набуваючи нових знань та практичних навичок, як зазначає у свої наукових розвідках В. Гузь (Гузь, 2018). При цьому, як вважає R. Nance, саме на педагогічну спільноту ЗДО покладається роль ініціатора та організатора узгодженої із сім'єю виховної діяльності, яка і несе відповідальність за реалізацію її на практиці (Nance, 2009).

Сім'я та заклади дошкільної освіти – це дві найважливіші інституції соціалізації дитини. І головною умовою успішного, всеосяжного та всебічного розвитку особистості дитини є ефективна взаємодія цих інституцій. У сучасному суспільстві дошкільна освіта має велике значення у становленні, формуванні та розвитку особистості дитини раннього та дошкільного віку. У ЗДО дитина отримує початки освіти, формує початкові вміння та навички, набуває здатності взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими, здобуває вміння організовувати свою діяльність. Проте, як вважає Н.Семенова, гармонійний розвиток дошкільника дуже

важко відбувається без активної участі його батьків у освітньому процесі ЗДО (Семенова, 2017).

Виходячи з викликів сьогодення, у взаєминах закладу дошкільної освіти та родини змінилося саме розуміння співробітництва: це не просто обмін інформацією, а міжособистісний діалог педагога з батьками та родиною, ураховуючи специфіку та особливості сім'ї; це усвідомлення спільності інтересів на благо дітей.

Відтак, серед основних завдань ЗДО у взаємодії з батьками вихованців можна виділити наступні: організація співпраці закладу дошкільної освіти із сім'єю на принципах взаєморозуміння та взаємодовіри; надання допомоги батькам у вихованні дітей, охорони та зміцнення їх фізичного та психічного здоров'я, у розвитку індивідуальних здібностей та необхідної корекції порушень їх розвитку; забезпечення психолого-педагогічної та консультативної підтримки сім'ї, підвищення компетентності батьків у питаннях інклюзивної освіти; залучення батьків та членів родини до безпосередньої участі в освітньому процесі через створення освітніх проєктів та підтримки освітніх ініціатив сім'ї; створення умови для участі батьків у процесі покращення матеріально-технічного забезпечення ЗДО; забезпечення права батьків на участь в управлінні закладом освіти.

У своїх наукових розвідках М. Головка розкриває, що взаємодія ЗДО з батьками реалізується через «активне залучення родин до освітньо-виховного процесу, співробітництво, рівноправне партнерство, яке ґрунтується на взаємній довірі, повазі, доброзичливості, спільних установах, адекватних очікуваннях та інтересах, культурі спілкування» (Головка, 2017).

Формування активної позиції батьків, яка є складним завданням, як в організаційному так і в психолого-педагогічному плані передбачає кілька етапів.

Перший етап передбачає демонстрацію батькам позитивного образу дитини, завдяки чому між батьками та вихователями складаються доброзичливі відносини з перспективою на співпрацю. Значущість цього етапу визначається тим, що батьки, у більшості випадків, фіксують свою увагу лише на негативних проявах розвитку та поведінки дитини. Дуже важливо на даному етапі подолати весь негативний настрій батьків проти освітян.

На другому етапі педагоги надають батькам практичні знання психолого-педагогічних особливостей виховання дитини. При цьому бажано використовувати різні форми та методи. Не можна відкидати форми, що вже пройшли перевірку часом – загальні та групові

батьківські збори, тематичні виставки дитячих робіт, свята, ранки тощо. Але необхідно розширювати горизонти, використовуючи інноваційно-комунікаційні технології співпраці.

Третій етап характеризується ознайомленням із проблемами сім'ї щодо виховання дитини. На даному етапі педагоги залучають батьків, які можуть не лише поділитися сімейним досвідом виховання, розповісти про індивідуальні прояви дитини, але й попросити поради у вихователів з проблем, що їх цікавлять.

Важливою умовою успішного освітнього процесу в закладі дошкільної освіти є встановлення відносин із батьками на принципах взаємодовіри та взаємоповаги, що забезпечить гармонійний розвиток дитини.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (*Базовий компонент дошкільної освіти*), освітньому стандарті дошкільної освіти вказується, що робота з батьками вихованців повинна мати диференційований підхід, урахувати соціальний статус, мікроклімат сім'ї, батьківські запити та можливості, ступінь зацікавленості батьків діяльністю ЗДО, рівень культури та педагогічної грамотності сім'ї.

Узгодженість дій та взаєморозуміння педагогів ЗДО та батьків – одна з ключових умов благополучного формування особистості дитини дошкільного віку. Дошкільна освіта, як стартовий ступінь індивідуальної траєкторії підростаючої особистості, багато в чому визначає її подальший життєвий шлях. У дошкільному віці створюються передумови становлення особистості, її фізичного, інтелектуального та морального розвитку.

У дошкільному віці навчання та виховання дитини потребує тісних постійних контактів педагогів та батьків, оскільки її соціалізація, як процес залучення до культури та формування потреби в саморозвитку, визначається характером та умовами співробітництва всіх суб'єктів освітнього процесу. Тому, при закономірних відмінностях сімейних і суспільних вимог та можливостей, бачень щодо змісту виховання та освіти, є необхідність знаходити ті точки дотику, які би знімали протиріччя особистісного розвитку в ранньому віці.

Співпраця та взаємодія педагогів і батьків, які є учасниками освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, – це стрижень, навколо якого вибудовується «соціалізаційна подорож» дитини, оскільки, як вважає Т. Галицька, саме соціалізація, у контексті вимог сучасного суспільства до освіти, стає основною функцією цього інституту (Галицька, 2018). Соціальні норми та цінності, які засвоюють діти, транслюються, насамперед, дорослими – батьками та вихователями. Отже, запорука благополучної соціалізації дошкільника – продуктивне, систематичне й

позитивне контактування сім'ї та педагогів закладу дошкільної освіти, в основі якого адекватні, спорідненим, обома сторонами, баченням про особистість дитини, її особливості та єдині вимоги до неї.

Однією з головних умов становлення партнерської моделі взаємодії є довіра батьків до освітян. На думку Г. Задорожної, позитивні взаємини між батьками дошкільників та педагогами повинні будуватися на засадах: зацікавленості батьків у правовому вихованні власної дитини; «залучення батьків до освітнього процесу з правового виховання дітей»; значущості освітньої програми для батьків; достатнього рівня правової культури батьків і постійного його підвищення; індивідуального підходу до батьків (Задорожна, 2017).

У системі дошкільної освіти увага вихователів до дошкільнят та чуйне ставлення до них формує довіру батьків до педагогічної спільноти. У проведеному опитуванні лише 7 % респондентів заявили про відсутність у них довіри до вихователя (переважно це були мами середнього віку, які мали одну дитину). Більшість батьків (88 %) вважає, що чинниками підвищення довіри до педагога дошкільної освіти є систематичні бесіди; більше половини респондентів (56 %) віднесли до таких факторів батьківські збори, консультації, індивідуальні розмови з вихователем та психологом; багато (45 %) – вважають власну участь у організації виховних, культурно-масових заходах як у межах ЗДО, так і поза ним; окремі (15 %) – допомога педагога в отриманні фахової допомоги: психолога, логопеда, лікаря тощо.

На основі проведеного аналізу особливостей співпраці педагогів дошкільної освіти та батьків вихованців, були визначені основні, найбільш популярні, теми та проблеми, що складають основну змістову сутність їх взаємодії. Відтак, респондентами були визначені основні теми для обговорення з педагогами: організація життя та діяльності дитини у ЗДО – 53 % (відсотки вказані відповідно до загальної кількості респондентів); успіхи та досягнення дошкільників – 47 %; стан здоров'я дитини – 31 %; надання допомоги в організації виховних заходів – 29 %; конфлікти дитини з ровесниками (в групі) – 27 %; проведений дитиною день у ЗДО – 21 %; підготовка дошкільників до школи – 10 % (в основному батьки дітей старшого дошкільного віку).

Виходячи з зазначеного, можна виділити першорядні завдання побудови конструктивної взаємодії з батьками та родинами дітей в умовах викликів сьогодення: підвищення рівня педагогічної компетентності батьків та залучення їх до взаємодії та співпраці у розвитку дітей; забезпечення інформаційного висвітлення наукових педагогічних пошуків щодо розвитку й виховання дітей раннього та

дошкільного віку; створення освітнього середовища і умов для розвитку здібностей дитини в різних видах освітньої діяльності, забезпечення наступності в підготовці до навчання в початковій школі; індивідуальна робота з особливими сім'ями вихованців та диференційований підхід до сімей різного типу.

Для усунення недоліків та налагодження взаємовідносин педагогів із батьками необхідна система методичної підтримки з боку адміністрації ЗДО, методиста, психолога. У наукових розвідках вітчизняних учених виділені такі шляхи: *перше* – систематичне підвищення професійного рівня педагогів із проблеми взаємодії з батьками, ознайомлення з нетрадиційними та інноваційним формами взаємодії; *друге* – організація постійно діючого зв'язку адміністрація ЗДО – батьки, педагоги – батьки, адміністрація – педагоги (наприклад, організувати пошту довіри); *третє* – моніторинг задоволеності батьками якістю дошкільної освіти та максимальне вивчення потреб та запитів батьків.

Відтак, визначені першорядні завдання закладу дошкільної освіти щодо конструктивної взаємодії з батьками:

- зацікавити батьків вихованців життям усього закладу дошкільної освіти та конкретної групи шляхом застосування різних форм взаємодії;
- спільно із сім'ями вихованців сформуванати таке середовище, у якому дитина почуватиметься комфортно й успішно розвиватиметься;
- організувати постійний високопрофесійний супровід освітнього процесу та за необхідності надавати родині дошкільника психолого-педагогічну підтримку та допомогу;
- створити умови для передачі батькам знань у галузі соціалізації, охорони та зміцнення здоров'я, правильного розвитку та навчання дітей раннього та дошкільного віку;
- постійно підвищувати професійний рівень компетентності педагогів з проблеми взаємодії з батьками вихованців різними засобами.

Висновки. Таким чином, можна дійти висновку, що необхідна продумана, систематизована робота зі співпраці, взаємодії педагогів ЗДО та батьків, яка будується на принципах взаємоповаги та взаємодовіри, на позиції вмiти чути інший бік. Тiсна співпраця педагогів та батьків допомагає повноцінно вести освітній процес, вирішувати проблеми та питання, сприяє всебічному розвитку дитини як особистості.

Вибір стратегії співробітництва під час спільної діяльності з батьками дитини, облік сімейних традицій, урахування складу сім'я дозволяє розвивати пізнавальні інтереси батьків та будувати успішно-позитивною взаємодію всіх учасників освітнього процесу. Саме тому,

problem of interaction of preschool education institutions with families of pupils. A productive interaction between preschool educational organizations and parents is known to play the key role in the mentioned process. This article deals with the nature of partnerships with parents as a condition for the quality of preschool education. Updating of the system of preschool education, the processes of humanization and democratization of it, special social conditions in Ukraine, has necessitated increased interaction of preschool institutions with the family. The importance of cooperation with the families of pupils at the present stage is argued, and the need for continuous consultation of parents on raising preschool children is substantiated. In the article, there is a conclusion about the need in using by the teachers of varied contemporary forms and active methods of cooperation with the parents, pursuing the aim to build the trustful relationship between all participants of the pedagogical process. Creation of the educational environment in preschool education institution with involvement of the family as an environment for personal development of the child of preschool age is one of the promising directions of development of preschool education institution. The contents of the joint actions have been revealed for the teachers and parents aimed at the comprehensive development of the preschool-age children through the use of practical methods and active forms of interaction with parents. The interaction of parents and teachers is a necessary condition for the full development of preschool children, as the best results are achieved where teachers and parents act together.

Key words: *preschool education, preschool educational organization, educational process, teacher, parents, child, education, cooperation with parents, interaction between preschool education institutions and families.*

УДК 378:37.091.113:005.2

Маріанна Швардак

Мукачівський державний університет

ORCID ID 0000-0002-9560-9008

DOI 10.24139/2312-5993/2021.02/186-198

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗЗСО ДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПЕДАГОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

У статті розкрито особливості організації та методу проведення експериментального дослідження щодо перевірки ефективності впровадження системи підготовки майбутніх керівників закладів загальної середньої освіти до застосування технологій педагогічного менеджменту. Визначено мету, загальну гіпотезу й окреслено програму експериментального дослідження, яка включає контактний, пошуковий, формувальний та контрольний етапи. Підбрано методики діагностики компонентів за визначеними критеріями та показниками готовності майбутніх керівників ЗЗСО до застосування технологій педагогічного менеджменту.

Ключові слова: *майбутній керівник, заклад загальної середньої освіти, експериментальне дослідження, технології педагогічного менеджменту, методика, діагностика, компонент, критерій, показник, рівень.*

Постановка проблеми. В умовах складного періоду суспільного розвитку і радикальних перетворень, система загальної середньої освіти